ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍԻ 1856 — ԹԻՒ 523

ԶՄԻՒՌՆԻԱ · 29 ՅՈՒՆԻՍԻ

Գաղղիոյ Մօնիթէօր պաշտօնական լրագիրը Յունիսի 3ին հրատարակուած թերթը էջ կ'ընէ իրէ կայսերազուն Թագաժառանգ իշխանին մկրտութեան արարողութեանց հանդիսին մանրամասն պատմութեանը, որմէ հետևեալները քաղեցինք։

Անցած ամսոյ երկրորդ օրը՝ Փարիզի ժողովրդեան մէջ անհեղձ յիշատակներ թողուց. երբեք աւելի մեծափառ և սրտաշարժ արարողութիւն զարմանալի բարեկարգութեամբ և մեծաշուք հանդիսիւ պիտի չըլլայ։ Անթիւ բազմութիւն, որ հետզհետէ շատնալու վրայ էր և ճամբորդներու յորձանք մը լեցուած էին այն փողոցները՝ ուսկից պիտի անցնէին շքախումբ և Նոտր-Տամ Տիրամօր մայր եկեղեցւոյն մերձականները։ Բոլոր պատուհանները և տները դրօշակներով զարդարուած էին։ Փարիզի հրապարակը, Արքօլի փողոցին գլուխը՝ կայմեր կանգնած էին կայսերութեան դրօշներով։ Եկեղեցւոյ մեծ դրան առջև սրահ մը շինած էին ազնուելի ճարտարութեամբ. հրապարակը աւազով տերևազարդ ոստերով և ծաղիկներով լեցուած։

Անհնար է այս ազնուելի տեսարանին գաղափարը տալ, որ յիրաւի զարմանազարդ էր. մանաւանդ ամէնօրհնեալ սուրբ Աստուածածնի մայր եկեղեցւոյն ներքին կողմը եղած մեծագին զարդերը բազմաթիւ ճրագները, ոսկեթել համազգեստոց շատութիւնը և եկեղեցական փեմ պատուական զարդերը և փառաւոր զգեստները։ Հազարաւոր մոմեր և ոսկեզօծ աշտանակներ կը վառէին դասին ներքսագոյն կողմը, ուր բազմած էին Թագաւորաց եպիսկոպոսունք, իրենց քահանայապետական հոյակապ զգեստներովը և երևելի եկեղեցականք. նմանապէս քաղաքական անուանի անձանց տիկիններուն բազմութիւնը վերնատուններու կամ շքեղ բեմերու վրայ նստած ծանրագին և պատուական հագուստներով զարդարուած, որոնց լոյս կաթելով կիջնէր այն պայծառ օրուան արևուն ճառագայթները, անանկ սքանչելի տեսիլ մը կը ներկայացնէր, որ պատկերհան մը անկէց աղէկ չէր կրնար նկարագրել այս մեծաշուք հանդէսը։

Իրիկուան ժամը 5ին ըստ [illegible] կայսրը կայսրուհին գահաժառանգ նորածին իշխանին հետ Թիւյլըրիի պալատէն մայր եկեղեցին գացին։

Մկրտութեան աւազանը որ պղնձէ է ոսկեզօծ սեաւ կիտուածով (մինէ) զարդարուած շատ գեղեցիկ պարսկական ոճով՝ 12րորդ դարուն վերջերը շինուած. Աւանդութիւն մը՝ որ բարեպաշտութեամբ պահուած է, կը հաստատէ որ սուրբ Լուդովիկոս Գաղղիոյ թագաւորը հետը բերած ըլլայ զայն խաչակրաց ժամանակը, և թէ սուրբ թագաւորին որդիքը հոն մկրտուած են։

Բարձրապատիւ կայսերազուն իշխանին մկրտութեան արարողութիւնը լմննալէն ետև վեհափառ կայսրը և կայսրուհին՝ Արքօլի փողոցէն և կամուրջէն քաղաքին խորհրդատունը Օթէլ տը Վիլ, գացին ներկայ գտնուելու համար Փարիզ քաղաքին նուիրած խնջոյիցը։

Վեհափառ հիւրերը՝ Իշխանները և Իշխանուհիները բոլորակէն առած բարձր սեղան մը բազմեցան, որուն երկու կողմը հրաւիրելոց համար սեղաններ պատրաստուած էին։

Ճաշի ժամանակ՝ երաժշտութեան տեսակ տեսակ ընտիր կտորներ նուագեցին և քաղցրաձայն երգեր լսուեցան։ Խորհրդատան ճակատը փառաւոր կերպով լուսաւորուած էր, ինչպէս և մերձակայ փողոցները և երևելի շէնքերը։

Օգոստափառ հիւրերը՝ խորհրդատան շքեղ սրահները պտըտելով, իրենց կատարեալ գոհունակութիւնը ցուցընելէն ետքը Փարիզ քաղաքին այս հոյակապ տօնախմբութեանը համար իրենց նուիրած՝ կէս գիշերէն ժամ մը կէս առաջ մեկնեցան։ Թիւյլըրիի պալատը հասնելնուն՝ ինչպէս և եկած ժամանակնին, խուռն բազմութիւն անթիւ ժողովրդոց ջերմեռանդ բարեմաղթութիւններով պատուեցին զանոնք, փողոցները և հրապարակները իրենց աղաղակներովը թնդացնելով. և նոյն իրիկունը հասարակաց շէնքերը և բոլոր մասնաւոր անձանց տները լուսաւորեցին։

Մկրտութէ առթիւ՝ վեհափառ կայսրը 778 դատապարտելոց ներումն շնորհեց կամ պատիժնին պակսեցուց. 250 յանցաւորներու տուժը (ձէրիմէ) ներեց. 393 դատապարտուած զինուորներու շնորհք ըրաւ կամ պատիժնին թեթևցուց։

Ահաւասիկ կայսեր պատասխանը՝ որնոր Ս. Պապին տեղակալ կարդինալին տուաւ. անոր հանդիսական ուղերձութեանը, ինչպէս Մօնիթէօր կը հրատարակէ.

"Շատ երախտագէտ եմ սուրբ Հօրը Պիոս Թ Պապին, որ բարեհաճեցաւ նախախնամութեան ինծի շնորհած որդւոյս կնքահայր ըլլալու։ Այս շնորհքը անկէ խնդրած ատենս՝ ուզեցի մասնաւոր եղանակաւ մը Աստուծոյ պաշտպանութիւնը որդւոյս և Գաղղիոյ վրայ բերել։ Գիտեմ որ աս է ամենէն ապահով միջոցը աս բանիս արժանի ըլլալու, իմ կատարեալ յարգանքս ցուցընել սրբազան Հօր, որ Յիսուսի Քրիստոսի փոխանորդ է երկրիս վրայ":

Մօտերս Փարիզու ատենակալաց տեղեկութիւն մը ներկայացուցին, որուն հետևանքը աս եղաւ որ վճռեցին Գաղղիոյ երախտագիտութիւնը բացայայտել և յաւերժացուցանել յաղթու-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՍԷՐ ԵՒ ԲԱՐԵՊԱՇՏ

ՄԱՀՏԵՍԻ ՃԱՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Զի՞ յանկարծուստ ամպք պատեցին կապոյտ երկնից 'ի կամար
Եւ արևուն լուսաշողող անկաւ վերայ քօղ խաւար.
Զի՞ Անձկալին հնչուէց ազգիս տուեալ յետին գիւր ողջոյն
Եարկ 'ի սուգ անմխիթար ըղձամազգիս իւր ողջոյն.
Եկա՛յք ողիք դառն յաւուր ինձ ողբալից լերուք ո՜հ
Զի Ազգասիրգոյս զօրհաս մահու լուցուց յաւերժ սիրտ 'ի զոհ
Ա՛հ ոչ իք արտմահայրդ զձեզ կարդամ յօգնութիւն
Թո՛ղ հնչեսցէն լարք կիթառիս յաղիողորմ դառնութիւն.
Եւ դու Մասիս բարձրագլուխ դառըն վշտաց մեր վկայ
Զի՞ գագաթ քո երկնամպարոյր 'ի սուգ համակ զգիւղ ողբայ.
Այո՛, այո՛, մեծ է կորուստ Արամեան սերնդոյս
Զի անմահաց էին բարիք ազգիս վերայ վեհ ազնոյս.
Բայց կայ մնայ և կեցցէ միշտ փեմ անուն նորա յար
Եւ կենդանի ոգի նորա սուրբ շնչեսցէ զմխոր
Քան փառոեան 'ի կիճ փայլուն յիշատակաց իւր դրօշմեալ
Ի մարմնեղէն սրտից տախտակս անջնջելի գծագրեալ.
Դու որ էիր միակ պաշտպան որբոց անտերունչ
Հուրջ գաղափար պար բոլորեալ յորում կայիր դու անշունչ.
Աչք յորդառուս տխուր 'ի դէմս ըզ քոյդ անձին դառըն մահ
Տիրագգեցիկ նոցին համակ երգեր միայն վայ և ահ.
Նոցին 'ի սիրտս դու կանգնեցեր զքո անջինջ դամբարան,
Յորոյ վերայ անունդ անմահ յաւերժասցի յաւիտեան.
Սգաւորք սուրբ ուռենւոյ հովանոյեալ քոյդ շիրմին
Ուր անզգայ հանգչի մարմինդ զերծ 'ի հոգոց աշխարհին.
Անդ յորդաբուղխ ակն ախրութեանց թափեալ կաթիլս արտասուաց
Երախտագէտ ցուցցեն յայտնայ անզուգական քոյդ բարեաց.
Ո՛ն կաւաքհրեղէնք զքեզ համբառնան յեթերս ամպոց լուսանծագ
Բարեբարիդ քեզ վարձատրել փառաց բարեաց ըղձալով.
Քո կրկնեսցեն զանուն չքնաղ. վե՛հ Ամիրայդ մեր Ճանիկ
Միգ մխիթար վեհիդ որդիք փառօք պատուով երջանիկ.

Արզեայ Յարութիւն Աղամբէկեան .

Աշակերտ սուրբ Թարգմանչաց վարժարանին Օրթագիւղի .

ԱՐԿԱԾՔ
ԳՐԻԼԵԱՆ ԻՇԽԱՆԻՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Գրիլեան Փոլոնիոյ [illegible] .

(Շարունակութիւն (1))

Պալատը դառնալէն քանի մը օր ետքը, բարերարուհին Գրիլեանը իրեն քով բերել տուաւ և զանիկա իր քովը բազմոցին վրայ նստեցնելէն ետքը իր ծնողացը վրայ տեղեկութիւններ տուաւ այսպէս ։

Սիրելի Գրիլեան, քու ծնողացդ վրայ տեղեկութիւններ տալէս ետքը պէտք է որ քու անունդ բաժնելու պատճառը քեզի հասկըցընեմ. քու ծնելէդ յառաջ Օրլան անունով փառաւոր և յանձնապաստան իշխան մը կար որ խաժամուժի վրայ կըթագաւորէր խիստ մօտ Գանթայի թագաւորութեան. Ասիկա իւր հպատակներէն շատ ատելի եղած էր, վասնզի միշտ ուրիշներուն վնաս տալու կաշխատէր, և երբեք բարի գործք մը չէր գործեր, առաքինութիւնները կարհամարհէր և ոչինչ բանի տեղ կըդնէր և կըսէր թէ ճշմարիտ արդարութիւնը շատ մեծ իշխան ըլլալը և ուրիշ քաղաքաց տիրելն է։ Այս սխալ կարծիքովը, ինչպէս յայտնի է, անկարելի է ժողովրդեան սիրտը իրեն քաշել, որն որ զանոնք ուրիշ բանի տեղ չէր դներ, բայց եթէ ծառայի։ Այս անօրէնը Թէքսերիան չար դիւթէն պաշտպանուեցաւ որ իմ և քու թշնամիդ է, և չար ոգիներէն մէկը. ասիկա մարդկան զանազան չարչարանք հասցընելը, և առաքինութեան պաղատօյէն խոտորցընելը վրան առած է։ Հայրդ Պէլլամօնտ աղէկ դէմ կըդնէր և որչափ որ ինքը առաքինութեամբ լեցուած էր, անալ մոլութեամբ և չարութեամբ։ Հօրդ ոլէս մայրդ ալ Էլմիրան շատ կըսիրէի, և երկուքն ալ կըպաշտպանէին և կըսիրէի կըցածիս չափ, բայց սիրելի Գրիլեան գիտցած ըլլաս որ անոնց որ կօգնենք, միայն վեց ամիս կրնայ օգտակար ըլլալ տարւոյս մէջ, իսկ միւս վեց ամիսը բան մը չենք կրնար ընել, և ոչ ապագայ դժբաղդութիւնները արգիլել. Թէքսերիան, բարեբաղդաբար մարդկան չկրնար խառնուիլ, և ննջաւորը ընտրեց այն ժամանակը, որ իմ զօրութիւնս օգուտ մը չկրնար ընել, որուն որ պաշտպանելու զեմ. և Օրլանը գրգռեց որ աշխարհակալութիւն ընէ. և անոր խորհուրդ տուաւ որ ամենէն յառաջ Գանթայի տէրութիւնը նուաճէ, որնոր 'ի գործ դրաւ, և անմիջապէս յանկարծակի յարձակեցաւ, դիպուածով մը նոյն ժամանակը բաղդի գիրքը կըկարդայի, որմէ իմացայ որ ազնուական և գիտուն Պէլլամօնտը վտանգի մէջ պիտի գտնուի, և նոյն պատերազմին մէջ կեանքը պիտի կորսնցընէ, եթէ մէկը յատուկ չպաշտպանէ ։ Այս բանէն սոսկացած անոր ժողովրդեանը և Էլմիրային համար Աստուծմէ զօրութիւն խնդրեցի որ այս յայտնի վտանգէն ազատեմ. Այս աղաչանքս ընդունուեցաւ, այն պայմանաւ որ Էլմիրային ծնելու որդին քովս առնում, և կըթեմ պալատիս մէջ մինչև 20 տարու ըլլալը, և երբոր այս պայմանաժամը լմննայ ծնողացը դարձնեմ։ Այս պայմանիս հաւանեցայ, և մօրդ Էլմիրային երևե-

(1) Տե՛ս լրագրոյս նախընթաց 518-520-522 թիւերը ։

թեանց յիշատակը իրենց բանակներուն և ձեռք բերուած հաշտութիւնը վեհափառ Նաբոլէոն Գ կայսեր պաշտպանութեամբը․ ատենակալք միաբան հաւանութեամբ որոշեցին որ յիշատակի սիւն մը կանգնուի վերջին պատերազմները և անկէ առաջ եկած խաղաղութիւնը միտք ձգելու։

—Փարիզու ճարտարութեանց պալատը մեծ հանդէս մը եղաւ, և 1856 տարուան երկրագործութեան ընդհանուր հանդիսարանը ամեն կողմերէն բերուած անասուններ, բոյսեր ու մշակութեան գործիքներ 'ի տես հասարակաց բերողները վարձատրեցան։

—Մօսիւ Պրէմփթըն անգղիացւոց դեսպանին Լոնտրա դառնալը կըհաստատեն․ մօսիւ Տոլըս Միացեալ տէրութեանց Լոնտրայի դեսպանը 'ի պաշտօնէ ծանոյց լորտ Քլարենտընին և միանգամայն խաղաղութեան և բարեկամութեան յայտարարական գիր մը տուաւ, որ ընդհանրապէս ասանկ դիպուածի մը մէջ սովորաբար գործածական չէ։ Իմացուց նաև որ ինքը հաստատուած է անսահման իշխանութեամբ Լոնտրա կենալ խօսակցելու և կանոնաւոր պայմանաւ ճշդիւ վերջացնելու ամերիկացւոց և անգղիացւոց մէջ եղած վէճը, նաև եթէ դէպքը պահանջէ, ուրիշ տէրութիւն մըն ալ միջնորդ կարգել աս բանիս, առանց նորէն Ուաշինկթըն գրելու։ Աս բանս չերևար թէ Անգղիոյ դահլճին հաճոյական պիտի ըլլայ։ Թէօր Մօրնինկ-Փօսթ և Թայմզ լրագրոց ըսածներուն նայինք, մօսիւ Տոլըս դեսպանին հետ պիտի վարուին ինչպէս որ ամերիկացիք վարուեցան Մ. Պրէմփթընին հետ, և գժտութիւնը կատարեալ պիտի ըլլայ և փոխադարձ։ Թայմզ հետևեալ կերպով կըխօսէր այս վէճին վրայ։

"Անգղիոյ կառավարութեանը կըվերաբերի իր պատգամաւորին անմեղութեանը կամ յանցաւորութեանը վրայով վճռելու։ Թէ որ մօսիւ Պրէմփթըն անմեղ է, բնաւ ակնածութիւն մը չկրնար հպատակել մեզ նախատանացը որ անոր ըլլալով՝ մեզի եղաւ, ու պահել օգոստափառ թագուհւոյն արքունիքը Միացեալ տէրութեանց փոխանորդը, որ մինչև այն կէտը մոռցաւ օտարական պաշտօնատարի մը արժանաւոր եղած պատիւը։ Ուրիշ կողմանէ՝ թէօր Ամերիկայի կառավարութիւնը յաջողի ապացուցանել՝ թէ մօսիւ Պրէմփթըն յանցաւոր է, կարծեմք թէ բնաւ անհիմն հպարտութիւն մը չարգելեր մեզ ճանչնալ ինչ որ իրաւացի է իրեն դուրս հանուելուն մէջ"։

Մօրնինկ-Փօսթ լրագրոյն նայելով՝ Մ. Պրէմփթընին յանցանք մը չունենալը պիտի վճռէ Բրիտանական դահլիճը։

Անցեալ ամսոյ ոկիզբը՝ հասարակաց խորհրդարանին մէջ, լորտ Բալմէրսթըն հաստատեց Ամերիկայի վերջին լուրերը․ թէ մօսիւ Փիէրս նախագահը կըծանուցանէ որ գոհ է Անգղիոյ մեկնութիւններէն նոր զօրաժողովի վրայով․ բայց ոչ մօսիւ Պրէմփթընին և ոչ ուրիշ անգղիական հիւպատոսաց վարմունքէն։ Իսկ կենդրոնական Ամերիկայի համար, մօսիւ Փիէրս կըփափագի որ կարգի դրուի վէճը, և բնաւ չմերժեր իրաւաբարութիւնը (առպիդրաժ) ու զղակի հաղորդակցելով անգղիական կառավարութեանը հետ․ անշուշտ այս կարգաւորութիւնն է, որուն համար լիազօր իշխանութիւն տուած են մօսիւ Տոլըս դեսպանին։

—Օգոստափառ թագուհին և բարձրապատիւ Ալպերտ իշխանը՝ բարեհաճեցան իրենց մշտակցութիւնը յայտնել Գաղղիոյ ջրերուն յորդութենէն վնասուած եղկելի անձանց իրենց առատաձեռն վեհանձնական նպաստը Լոնտրայի քաղաքապետին խրկելու որ նոյն երկրի խղճալեաց հասցընէ 1,000 լիրա սթէռլին․ նմանապէս 500 լիրա սթէռլին Մէնշըն-Հօուս ըսուած տեղը պատրաստուեցաւ որ նոյն գումարին հետ միանայ 'ի նպաստ վնասելոց։

Լիվըրբուլի գլխաւոր վաճառատանց խնդրելովը, ըստ օրինակի Լոնտրայի քաղաքապետին, մօսիւ Ադիւարդ Լիվըրբուլի կառավարիչը հրապարակական ժողով մը ըրաւ բոլոր բնակչաց, Գաղղիոյ ջրոց յորդութենէ ղօհելոց նպաստի համար գրուելու։ Ամենքն ալ յօժարամիտ գըրուեցան այս մարդասիրական գործոյն։

—Բարձրապատիւ Նաբոլէոն իշխանը Անգղիա հասած է, որուն Նիւքասլի մէջ ամարանոց մը արդէն պատրաստուած էր․ բարձրա․ իշխանը մեծ գործարանները աչքէ անցնելէն ետև Իսլանտա պիտի երթայ Սկովտիոյ մայրաքաղաքը։

—Ուիլիըմ Փալմըր բժիշկը, որուն համար երկար քննութիւններով եղած դատաստանները հաստատեցին թէ հիւանդացած մարդիկ բժշկելու տեղ թունով մեռցուցեր է՝ 'ի մահ դատապարտուելով ամսոյ 14ին Սթաֆֆըրտ քաղաքը 50,000 հոգւոյ ներկայութեամբ կախաղան հանուեցաւ։ Թէպէտև զինքը արդարացնելու և կամ գոնէ վճռոյն գործադրութիւնն ուշացընելու համար շատերը աղերսագիրներ տուին՝ բայց մտիկ չեղան։ Իսկ ինք մինչև վերջին վայրկեանը միշտ կուրանար թէ մեկը թունաւորած ըլլայ, և զարմանալի պաղարինութեամբ մը ամենևին այլայլութիւն մը չէր ցուցըներ։ Լ—րպս․

Ամսոյ 11ին երկուշաբթի առաւօտուն մեծաշուք Փափազեան մահտեսի Ճանիկ Ամիրան առ Աստուած փոխեցաւ 'ի Միջագիւղն Կոստանդնուպոլսոյ 'ի հասակի 85 ամաց։ Հանգուցեալ վսեմափայլ Ամիրան՝ Կոստանդնուպոլսոյ հայկազուն մեծահամբաւ և մեծահարուստ սեղանաւորներէն մէկն էր և իւր պարկեշտ, հաստատամիտ ու խոհեմ ընթացքովը և իմաստուն դատողութեամբը մեծ համարում ստացած էր թէ Բարձրագոյն Դրան առջև և թէ մերազնեայ երևելեաց և ժողովրդոց առջև։

Հասարակաց կրթութեանը վրայ ազգասիրական ոգւով խնամք կըտանէր միշտ և Միջագիւղի մէջ աղջկանց համար իւր ծախիւքը յատուկ դպրատուն մը հաստատած էր ու'ր նորահաս աղքատ աղջկունք ձրիապէս կըսորվէին կարդալ գրել և զանազան տեսակ ասղնէգործութիւն Հայր որբոց, մխիթարիչ աղքատաց, խնամակալ կարօտելոց, բարեկամ իմաստուն և ջերմեռանդ քրիստոնեայ, ահա այսպիսի գովելի առաքինութիւններով զարդարեալ երևելի անձ մըն է, յիշեալ վսեմափայլ Ամիրան․ որուն մահուանը վրայ իրաւամբ կըցաւի և կըսգայ Հայոց ազգը.

Հանգուցելոյն յուղարկաւորութիւնը խուռն բազմութեամբ ազգային երևելի անձանց և բազմաթիւ ժողովրդեան հոգևոր մեծ հանդիսիւ և բազմաթիւ եկեղեցականօք կատարեցաւ, և թաղեցաւ 'ի գերեզմանատունն Միջագիւղի։

Գերապատիւ սրբազան Մատթէոս Նախորդ Պատրիարքը այս ոգալի առթիւ համառօտ և ազդու ատենախօսութիւն մը ըրաւ սուրբ եկեղեցին հանգուցելոյն դագաղին վրայ, և վախճանեալ վսեմափայլ Ամիրային առաքինութիւնները մի առ մի թուելով անոնց փրկաւէտ արդիւնքը և աշխարհային փառաց ունայնութիւն յառաջ բերաւ․ 'ի սէր և 'ի միաբանութիւն յորդորելով ժողովուրդը․ ուսկից յառաջ կուգան ամեն առաքինութիւնները։

ցայ, և անոր խոստացայ իմ պաշտպանութիւնս իւր օգոստափառ եղբօրն, որնոր նոյն ժամանակը պատերազմի զբաղած էր Օրխանին դէմ․ Առաքինի Ալմիրան իմ ամեն ըսածներուս անսաց, որ եղբօրը մահուան վտանգէն ազատէ։ Խոստմունքս կատարեցի, և ինձմով Պէլլամօնտ յաղթեց, և Թէքսերիոնի պաշտպանութիւնը չկրցաւ արգիլել որ պատերազմին մէջ Օրխան չմեռնի։ Երբոր այս չար իշխանը իւր կեանքէն զրաւեցաւ, խուժադուժի մեծերը հորդ հրեշտակ խաւրեցին որ իրենց վրայ ալ թագաւոր ըլլայ․ այսպէս Պէլլամօնտ առաքինութեամբը երկու ազգաց թագաւոր եղաւ։ Քիչ մը վերջը դուն ծնար, և ինծի հրամայուածը կատարելու համար զքեզ պաշտպանութեանս տակ առի, և բերի այս պալատիս մէջ, և իմ հրամանիս տակ գտնուող յուերժ ոգիներուն յանձնեցի զքեզ։ Գիտցած ըլլաս որ՝ որչափ գաներդ աղէկ սորվիս, այնչափ երջանկութիւնդ մեծ պիտի ըլլայ, և պիտի սպասես համբերութեամբ ծնողքդ տեսնելու օրուան․ բայց չըլլայ որ ոտքդ այս կղզիէն դուրս հանես, վասնզի եթէ այս տեղէն երթաս, ալ չեմ կրնար զքեզ պաշտպանել, և դուն Թէքսերիոնին ձեռքը կիյնաս, որ անշուշտ անդադար վնասներ պիտի հասցընէ քեզի, ըստորում ես աղէկ կը ճանչնամ անոր չար բնութիւնը։ Ահա ամեն բան քեզի իմացուցի, և աղէկ գիտցիր որ աղէկ վարք ունենալը դժուար բան չէ, որնոր միայն վարժապետներուդ տուած դասերը աղէկ սորվելէն և անոնց հրամայածները կատարելէն կախեալ է"։

Բարերարուհին այս խօսքերը ըսելէն ետքը, պզտի իշխանը կառավարին ձեռքը տուաւ, և անոր բերնէն կըկնին խօսք առաւ թէ իր խրատները կըպահէ։

Քիչ մը ժամանակ շատ աղէկ գնաց Պրիլեան, հանճարեղ յաւերժ ոգիներէն յորդորուած՝ ամեն տեսակ գիտութեան մէջ մեծ յառաջադիմութիւն ըրաւ․ և որչափ որ տարիքը կաւելնար հասակն ալ կըմեծնար, և շատ գեղեցիկ իշխան մը եղաւ ազնուական երեսով և բարձր հասակաւ, և թէպէտև կաճէր և ուսեալ կըլլար․ բայց իր կիրքերն ալ աւելի երևան կելլէին, և իր ուսուցիչներուն բարի խրատուցը և դաստուութեանը դէմ՝ հպարտ, բարկացող և անկարգ էր, Ասիկա իւր խելքն ալ շատ կըհաւնէր, նմանապէս կարծեց թէ իւր ուսուցիչներէն մէկէն աւելի գիտուն է, և համարձակեցաւ ալ մէկ քանի բանի վրայ երկբայութիւն ցուցընելու, ոչ սորվելու համար, այլ ցուցընելու թէ իւր հանճարը խորունկ է։ Գովեստները, զոր կուտային զանիկա քաջալերելու մտօք՝ իրեն արժանաւորութեանը քիչ կըհամարէր․ Ի վերայ այսր ամենայնի իւր ուսուցիչները աշխարհիս մէջ ամենէն գիտունն էին, և շատ խրատներ կուտային իրենց աշակերտին օրինակներով հանդերձ, բայց երիտասարդ իշխանին կիրքերը զանիկա անոնց ըսածէն դուրս հանել կուտար, և բարերարուհին ակնածելով անոնց դասերը կընդունէր։

Այս դէպքերը պատահելու ատեն՝ իւր ծնողացը քով երթալու ժամանակը կըմօտենար որուն անհամբերութեամբ կըսպասէր, ոչ իրեն ծնողացը հետ երջանկութիւն վարելու մտօք, այլ որպէսզի հոն իր գիտութիւններուն համար ամենէն գովութիւն լսէ և փառաւորուի և զարմացընէ զանոնք։ Այս բաղձանքը շատ ծաղրելի է․ վասնզի չէր մտածեր թէ ինչ էր ստացած գիտութիւն․ չկրնար ըլլալ որ ուրիշ մարդ մը իրեն պէս աղէկ կրթուի, և իրեն չափ գիտնայ և կամ գուցէ անորմէ ալ աւելի գիտուն ըլլայ։

Իւր ամենէն սիրելի զուարճութիւններէն մէկն էր որսը, և գրեթէ ամեն օր անտառը կերթար և հոն տեղի անասունները մեռցընելով կըզբօսնար։ Առաջին անգամները իւր կառավարիչն և պաշտպանը անոր հետ կընկերանային, բայց շուտով զզուեցան անորմէ, երբ տեսան որ իրեն գեղեցիկ խրատներուն դէմ, Պրիլեան մեծամտութիւն ստացեր է։ Յաւերժ ոգիները անոր օրինակներ տուին այն գէշ ընթացքը․ բայց երբեք անոր առջևը հրաշք չէին գործեր, բարերարուհւոյն հրամանին համաձայն․ բարի վհուկը ուզեց անձամբ ինքը ուղղել զանի, և որովհետև երիտասարդը օրին մէկը թագաւոր ըլլալու սահմանուած էր, և կըպարտաւորէր իւր հպատակները խելացիութեամբ կառավարելու․ ուստի որոշեց որ խստութիւն բանեցընէ անոր, և գլուխը դժբաղդութիւն բերելով ուղղէ։ Ուստի անոր իմացուց միայն որ իւր անձին վրայ զգուշանայ․ և հեռանայ այն բաներէն որոնք կրնային զինքը խոտորցընելու, վասնզի իրեն թշնամի ունէր Թէքսերիոնի պէս դեւթը, որն որ առիթ կըփնտռէր իրեն վնասելու, և անոր իմացուց թէ միմիայն այն զարհուրելի թշնամիին որոգայթներէն ազատելու միջոցը հպարտութենէն և սնապարծութենէն փախչիլ է։

Իշխանը ձանձրացաւ այս խրատները լսելէն և կարծեց թէ անիկա զինքը նուաստացընել կուզէր․ և նախատինք սեպեց իրեն պէս իշխանի մը որ օր մը թագաւոր պիտի ըլլայ․ վախնայ անոր.

— Հետեւեալ նամակը Հալէպէն կըգրէ մեզ մեր յարգոյ եւ պատուական բարեկամը ։

Գերայարգ հրատարակիչ Արշալոյս Արարատեան անդրանիկ լրագրոյ ։

Ի Բերիա, 11 Յունիս 1856 ։

Տասնեւվեց տարիէ ՚ի վեր ճշմարտախօսութեան փառաւոր տիտղոսներովը պսակուած ազգօգուտ լրագրոյդ հօժարաւորութիւնը բոլոր հայագիր լրագրոյ վրայ ըլլալը հարկ ճանչնալովս պատշաճ կըհամարիմ, եւ կըկարծեմ որ չեմ սխալիր, ներկայ գրութիւնս առ ձեզ ուղղել եւ խնդրել որ բարեհաճիք լրագրոյդ միջոցաւը հրատարակելու. որով մեր նուաստութեանը շնորհք եւ Ըխպարը Բոսֆորիանէ նորափետուր լրագրին ալ բարեկամութիւն մի ըրած պիտի ըլլաք ։

Գիտութիւն Աստուծոյ օսմանեան մեծազօր տէրութեան եզական շնորհիւ՝ սիրելի ազգիս ընդհանուրին մէկ հատիկ աշխատանքը ազգիս մայրենի լեզուն մշակելը շարունակել, եւ դժբաղդութեամբ մոռցուած տեղերը նորէն սերմանել է. եւ ասիկա ալ դպրատանց հաստատութեամբ եւ լրագրոց յաճախութեամբը ըլլալը ճանչըրվելով հոգ տարուեր է եւ սխալ շարունակուի այս փոյթը՝ եռանդնոտ ժամանակիս մէջ։ Հայագիր ու հագարացի բարբառով՝ եւ լրագրոց տարեկան գինէն շատ տարբեր գնով՚ի լոյս ընծայուած Ըխպարը Բոսֆորիանէ լրագրոյն արժանապատիւ խմբագրին աշխատանքը ազգին եւ իր քսակին ինչ շահ ունենալը չկրնալ իմանալովս՝ պատճառ կըքրքրէի տաճկական գրականութեանը մէջ աւելի հմտութիւն ունենալուն վրայ վստահանալուս, նոյնը տնօրիներ է, եւ լրագիրը ընդունելու համար ալ աժանկէկ ըրեր է կարծեցի, Այս նուագ յիշեալ լրագրոյն 62 թիւը ձեռքս հանելով ընթերցայ, ու Բերիայի վերաբերեալ անստոյգ յօդուածի մը հանդիպելով՝ զարմացայ, եւ անտարակոյս իմացայ վերայիշեալ կարծիքներուս մէջ սխալած ըլլալս. այսու աղագաւ նախայիշեալ յօդուածը խօսակէս նշանակելէս զկնի, օսմանեան լեզուին մէջ ունեցած հմտութիւնը այն յօդուածին շարագրութիւնէն իմացուիլը յիշեալ լեզուին մէջ մեզմէ աւելի հմտութիւն ունեցող յարգի ընթերցողաց թողլով, մենք միմիայն տուած լուրերուն բոլորովին անտեղի եւ անվայել ըլլալուն վրայ կըխօսինք.

Ըհաւասիկ հրատարակածին բուն օրինակը, թիւ 62 մայիսի 26 ։

"Մայիս 19 Թարիխիլէ Հալէպտէն եազըլը-
"լըրը եու զէրէ, տատէթլու Սամի փաշա հազ-
"րէթլէրինին սէզըլ համթին խայրէթի քեամիլէսի
"իլէ օրալարտա ինհալիէ էնվայի ույղունսուզ-
"լուքլար էտէն արապ աշիրէթի իլէ սաիրլէրի
"տէրտէսթ կիրիֆթ օլընարաք, համթա մուախ-
"խարէն իւրուկլէրտէն եաղմա օլունշ օլան ույր
"քեմվլան տախի պուլունուր քի էշեա վէ մա-
"թահլարընը խամիրտատ վէ սահիպլէրինէ վէրիլ-
"միշ. քէզալիք վալիի մուշարիլէհ Մէհէմմէտ
"պէյ իլէ ուրաւմ քալէլի Էմին պէյ նամ աղալէրի
"թովլատըքլարը, ասքէրլին եուզպէրլէ պազլ
"նիզամ ասքէրի եօլայըփ մէղքուր Թույղանլէ-
"րի Թութմիշտըր"։

Չեմք գիտեր մեր յարգի խմբագիրը ուսկից առած է միւշուրներուն սաատէթլու ածականը տուլիլըն, եւ Բերիոյ կուսակալին անունը Սամի փաշա ըլլալըն, թէոր սխալը միմիայն անուանը վրայ ըլլար, հարկաւ ներելի էր (ինչպէս որ Մեծ ծովը հաւասիկ պատուական լրագիրն ալ սխալէր էր, եւ յետոյ սխալը ճանչցեր էր), բայց մեր յարգելին սաատէթլու բոլորովին միրիմիրան կիմացընէ. որ բնաւ երբեք Բերիոյ կուսակալութիւնը միրիմիրանի յանձնուած չէ ։ Կարծեմք ինքն ալ տակաւին ըսուած տաճկաց օրագրէն տեսած չէ, արդեօք (իւրուկլէրտէն) թափառականներէն յափշտակուած կարաւանը ո՞ն է, ուրկէ կուգար եւ ո՞ւր կերթար, եւ երբ ո՞ւրտեղ յափշտակուեցաւ. որ Բերիայի մէջ բնաւ չի լուեցաւ. կանոնաւոր զօրք Բերիայէն երբ դուրս ելլուեր է ։ Կաղաչեմ ընդարձակ տեղեկութիւն տայ. բառարուն ուրում քալէլի Մէհէմմէտ եւ Էմին պէյերը՝ մեր կուսակալը բարձրապատիւ Մէհէմմէտ Համի փաշային գովելի եւ խոհեմ ընթացքովը ձեռք բերուեցան, եւ ոչ թէ զինու զօրութեամբ, եւյն լսելով կաղաչեմք արժանապատիւ Բիւրքձեանին (որ մականունը համանման եմք) ։ Թող ըլլայ որ լրագրոյն տարեկանը թեթեւագին է, մէջը պարունակուելիք լուրերը՝ եւ որ առաւելն է թղթակիցները թանկագին ըլլալուն հոգ թող ունենայ. ապա թէ ոչ հարկաւ իւր բաժանորդները պիտոր յիշեն առակը՝ թէ "աժան մսին ջուրը լուշըլըր"։

Ոմն ՚ի Բերիացւոց ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 21 ՅՈՒՆԻՍԻ

Անցեալ 16ին շաբաթ առտու՝ բարձրապատիւ Մեծ-Եպարքոս Ալի փաշան, որ երկու շաբթի Թերապէն ելած էր, իր ուղեկիցներովը Լոյտի ընկերութեան շոգենաւով մայրաքաղաքս հասաւ եւ անմիջապէս Ջօլմա Պաղչէի կայսերական պալատը գնաց իր անձնանուիրական՝ յարգանքը մատուցանելու վեհափառ կայսեր Սուլթանին, որ մարդասիրութեամբ եւ սիրով ընդունեց ։

Այս բարձրապատիւ Մեծ-Եպարքոսը՝ իր Պօյաճի գեղի ծովեզերեայ ամարանոցը գնաց, եւ նոյն օրը Բարձրագոյն Դրան բոլոր պաշտօնատեարց եւ պաշտօնէից այցելութիւնը ընդունեց։ Հետեւեալ օրն ալ մայրաքաղաքս գտնուող օտար տէրութեանց դեսպանները փութացին անոր յաջող դարձը շնորհաւորելու ։

—Կոստանդնուպոլոյ Գաղղիարէն լրագիրը կը ծանուցանէ եւս, որ բարձրապատիւ Մեծ-Եպարքոսը Թերապէ հանելուն Մէճիտիէ ըսուած պանդոկը իջաւ, ուր արդէն հասած էր Աթէնքէն նոյն օրը վեհափառ Օթոն թագաւորը. Բարձրապատիւ փաշան վեհափառ թագաւորին այցելութիւն ըրաւ, որ շատ պատուով ընդունեց զան եւ ճաշի հրաւիրեց ։

—Կարդանելէն կըգրեն որ այս քաղաքի եւ Նաւարրայի հիւանդանոցները. ուր գաղղիացիք եւ անգղիացիք կըբնակէին, նոյն տեղերու քաղաքական տեսուչներուն յանձնեցին ։

—Պէրլինէն կըգրեն որ Ռուսաց կառավարութիւնը Խաղաղերթալը արգիլած է օտարականաց, անոնցմէ զատ որ նոյն երկիրը ծնած են կամ հաստատօրէն հոն կըբնակին, ուտելիքի ողութեն եւ նոյն կողմերը եղած հիւանդութեան համար ։

—Կայսերական կառավարութիւնը հրաման ըրաւ Եօրք Անգղիա թեթեւ նաւ մը գնոյ առնուն. Փարիզու դեսպանաժողովին դաշնադրութեանը որոշած չափովը եւ մեծութեամբը, Սեւ-Ծովու եզերքը բանելու համար, որնոր ուրիշ հինգ նաւերու ալ օրինակ պիտի ըլլայ որ Կոստանդնուպոլիս պիտի շինուին ։

—Երկու օսմանեան ֆրէկաթներ՝ 40–45 թնդանօթ կրող, արդէն Անգղիա հասած են իրենց պէտք եղած մեքենաները առնելու. մտերս ուրիշ մըն ալ պիտի երթայ նոյն նպատակաւ ։

—Նաւարանին մէջ նորոգելու եւ ամեն պաշարները պատրաստելու վրայ են Թունուզի ֆրէկաթ մը եւ երեք շոգենաւներ ; որոնք շուտով ճամբայ պիտի ելլեն Թունուզի նահանգէն եկող զօրքերը իրենց հայրենիքը տանելու ։

Գալստական պաշտօնատէրը որ վեհափառ Ինքնակալին կողմէն պատուոյ սուր մը պիտի տանի Թունուզի ընդհանուր կուսակալին ; այս առթով անոնց հետ մեկնելու է ։

—Մտերս Չէյլէ Պահրի շոգենաւը Օտէսայէն

մէ ։ Այս բաները մտածելու ատեն կըցածին չափ բարեբարուհւոյն ներկայութենէն կըփախչէր, եւ բոլոր օրը անտառին մէջ կանցունէր, իր հպարտութեանը եւ անկարգութեանը համար խրատ կամ յանդիմանութիւն չլսելու մտօք ։

Այս մանկանցուն իւր գէշ յատկութիւնները երթալով կըշատցընէր, անարդարութիւնը երթալով կծմէննար, այնպէս որ ինքզինքը կըխտտուած եւ կամ գոնէ ամեն մարդկան վրայ տէր եւ իշխան կարծեց ։ Եւ այնուհետեւ իւր ուսուցիչները ուրիշ բանի տեղ չէր դներ, բայց եթէ ծառայ ըլլալու սահմանուած. բարձրամտութեան անոնց տուած դասերը մտիկ կընէր եւ անոնց բարերարուհւոյն համար ձայն հանելը կըկարծէր որ իրմէն վախնալուն համար է ։ Բարերարուհին տեսնելով անոր գէշ բնութիւնը, տխրութեամբ միտքը բերաւ թէ որչափ շողոքորթներ կրնային զանիկա գրգռել իրեն եւ իւր հպատակներուն դէմ. Անոր շատ յորդորանք ըրաւ եւ զանի յանդիմանեց հպարտ եւ ինքնահաւան ըլլալուն "Որդեակ, ըսաւ անոր, արդէն շատ առիթներ ունեցեր ես ինքզինքդ ճանչնալու, եւ աղէկ գիտես որ դուն քեզմէն բան մը չես, աշխատէ ուրեմն եւ պատուէ զԱստուած, հպարտութիւնը այնպէս ախտ մըն է որ արհամարհել կուտայ ամեն բան, բայց ինքն ալ կատուի ամենէն. ուրեմն ուղղէ այս պակասութիւնդ, եթէ ոչ կորստեանդ՝ պատճառ պիտի ըլլաս"։

Այս խրատիս վրայ Գրիլեան զգուշ կեցաւ իր սխալէն, բայց նորէն մտքին մէջ դրաւ գլխաւոր ըլլալու սին գաղափարը, եւ առաւել եւս սկսաւ պարծենալ ինքնիրեն, եւ ինքզինքը Գութայի ամենէն մեծ իշխան ու հօրը Թագին արժանաւոր կարծեց, եւ մեծ ինքնահաւան ու խիստ հպարտ եղաւ ։ Բարերարուհին ուզեց մէյմալ խրատել զանի. Օր մը Գրիլեան պարտէզը ելլաւ պտըտելու, իր մեծամտութեամբը ուսուցիչները իրեն դէմ բարկացնելէն ետքը հոն 20 տարու եղած ատենը ընդունելու պատիւները միտքը կըբերէր, եւ շատ մտածմանց մէջ ընկղմած էր իւր վիճակին համար զոր գերութիւն կըկոչէր, եւ միջոց մը կըփնտռէր այն պարտէզէն եւ կղզիէն ելլելու եւ փախչելու, միեւնոյն ատենը բարերարուհին տեսաւ որ դէպ 'ի իրեն կողմը կուգար, ծանրութեամբ բայց ոչ խստութեամբ զանիկա բարեւեց եւ Գրիլեան իշխան, ըսաւ անոր կըտեսնեմ որ կորուստդ ուզելով այս կղզիէն փախչել կուզես, կրնայի ես զօրութիւնս բանեցընելով զքեզ թշուառութեան մէջ ձգել, որ քու կամքիդ հետեւելուդ պատիժը գտնես. բայց Աստուած չընէ որ քեզ այսպիսի վտանգներու մէջ ձգեմ. բայց յիրաւի կըսեմ շատ չարիքներ գլուխդ պիտի գան, որմէ կարողութիւնս չկրնար ազատել զքեզ. Կուզեմ անգամ մըն ալ միտքդ բերել Թէքսերիանը որ է իմ եւ քու թշնամիդ. Ըղէկ մտածէ այս բանիս վրայ, մէկ անգամ որ այս կղզիէն դուրս ելլես զքեզ միայն տկար զօրութեամբ մը կրնամ պաշտպանել, եւ դուն չար Թէքսերիանին իշխանութեանը տակ պիտի նեղուիս շատ ։ Անոր բարով, սիրելի Գրիլեան, հայրդ մայրդ ալ մտածէ եւ ճշմարիտ կըսեմ 20 տարիէն յառաջ պիտի չկրնաս տեսնել զանոնք, բայց պիտի կարենաս նայինք անոնց արժանի զաւակ մը ըլլալու, պիտի կարենաս Թէքսերիանին լարած որոգայթներէն ազատիլ յաջողութեամբ, որնոր այս կղզիէն դուրս հանել կուզէ քեզ"։

Այս խօսքերը ըսելով բարերարուհին աներեւոյթ եղաւ եւ զերիտասարդը մեծ վրդովման մէջ թողուց. վասնզի չէր կրնար հաւատալ որ բարերարուհին այս բաները խաբէութեամբ ըսած ըլլայ. խեղճը զինքը կըյանդիմանէր եւ կըյորդորէր որ անոր տուած կրթութիւններուն արժանի ըլլայ եւ իւր խորհուրդը մէկդի թողու. Բայց հպարտութիւնը եւ չափէ դուրս բաղձանքը կըգրգռէր զանի կղզիէն փախչելու եւ իր երեւակայութեանը վերջ տալու եւ լմնցուց իր խօսքը ըսելով որ ինքը սահմանուած չէր գերի կամ բանտարկեալ ըլլալու կղզւոյ մը մէջ, եւ համոզուեցաւ թէ բարերարուհին մտնաւոր կըսէ թէ Թէքսերիան անունով դեւ թեղ մը կայ որ զինքը վախցընէ, վերջապէս չուզեց ալ անոր խրատները մտիկ ընել, եւ ինչպէս յայտնի է երբ մէկը կիրք մը ունի առանց տարակուսելու կըխոտորի ճշմարիտ պզղտոյէն, նմանապէս Գրիլեան միտքը դրաւ թէ բարերարուհին կամքն է այսպէս զինքը բռնութեամբ արգիլելը ։ Այսպէս լմնցուց այս գեղեցիկ խորհրդածութիւնները ըսելով որ թող ըսեն, թէ որդիական սիրով ըրած էր այն գործը, որ միայն հպարտութենէ եւ անհնարին անհամբերութենէ գրգռուած շատ վտանգներ գլուխը բերաւ ։

(Պիտի շարունակուի ։)

Թարգմանեաց ՚ի գաղղիերէնէ

Ռ. Մեսրոպ Նուպարեան ։

մայրաքաղաքս հասաւ օսմանցի գերիներով որ դեռ հոն կըգտնուէին ։

— Այսօր փոխմախոյլ Անգղիոյ դեսպանը Ի. Պուռը գնաց, արտաքին գործոց պաշտօնատարին հետ խորհրդակցելու ։

Նմանապէս Սարտենիոյ դեսպանը Մ. Մոսսի, բարձրապատիւ Մեծ-Եպարգոսին և վեհափառ Փատիշահին այցելութեան գնաց որ սիրով և յարգանօք ընդունուեցաւ ։

— Ամսոյս սկիզբները մեծ հացկերոյթ մը եղաւ Փարիզու Ս. Պօղոսի պալատը ուր հրաւիրուած էին օգոստափառ կայսրէն և կայսրուհիէն բոլոր կարդինալները և եպիսկոպոսք որ մկրտութեան հանդէսին ներկայ գտնուեցան ։ Կըկարծուի որ յիշեալ հանդիսին պատճառաւը Փարիզու մէջ շուրջ 20 միլիոն ֆրանքի առուտուր եղած է ։

— Գաղղիոյ լրագիրները կըսեն, թէ գահաժառանգ կայսեր որդւոյն մկրտութեան հանդիսին օրը կայսրուհին թագ մը դրեր էր իր գլուխը, որուն վրայի ադամանդները 15 միլիոն ֆրանքի է։

Անուանի պարոն Լամարթին գաղղիացի մեծ մատենագիրը՝ Գրախօսութեան ատենին տպել տալով ժամանակէ մը 'ի վեր հրատարակած ամսատետրին այս տարուան ստորագրութեան գինը՝ գետնուն յարգելէն միայն կրօներուն օգտութիւն շնորհեր է ։ Կըսեն թէ պարոն Լամարթինի ամսատետրը 60 հազար բաժանորդ ունի, որ 20ական ֆրանքէն մէկ միլիոն 200 հազար ֆրանք. կամ օսմանեան դրամով տասներկու հազար քսակ կընէ ։ Մօնի ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա ։ 29 Յունիսի ։

Անցած շաբթու Անգղիայէն կարեւոր հրաման եկաւ Կոստանդնուպոլիս որ անգղիական Օտար լեգէոնի զօրքը, որ անցած դեկտեմբեր ամսէն 'ի վեր պահպանութիւն կընէին Իզմիր, նաւ մտնեն Անգղիա երթալու համար ։ Երկուշաբթի օրէն սկսան նաւ մտնել, և հետեւեալ օրը մեկնեցան [illegible] շոգենաւով առաջին գնդի առաջին վաշտը (պաթալիօն) 700 զինուոր և 28 սպայ իրենց հրամանատարով ։ Երկրորդ վաշտը առաջին գնդի և մասն մը առաջին վաշտի երկրորդ գնդի 1000 հոգի 23 սպայ Սթամբօլ շոգենաւով միւս առտուն մեկնեցան ։ Մնացածներն ալ մեկնելու վրայ են, բացի 80 հիւանդէն և մէկ վիրաբուժէն որ հիւանդանոցը պիտի մնան ։ Մեծափայլ Սիւլէյման փաշան այս հրամանը լսելուն անմիջապէս իր մէկ երեւելի պաշտօնատէրը ղրկեց պատուելու համար հրամանատարը և իր ծառայութիւնները նուիրելու անոր ։ Այս բարեկարգ զօրքերը գովելի յիշատակներ թողուցին քաղաքիս մէջ և մեծ պատիւ ըրին թէ Իզմիրու և թէ Անգղիոյ տէրութեանը ։

— Շուրջ 440 անձինք՝ և 19 սպայ անգղիական Օտարեցերի գնդերէն, դեռ Իզմիր են, իրենց զօրապետին հրամանին տակ և կըսպասեն զանոնք տանելու նաւուն որ Կոստանդնուպոլսէն պիտի գայ ։ Կըսուի թէ հիւանդները եւս պիտի մեկնին առանձին հիւանդանոց նաւով մը, բայց աս բանիս համար դեռ որոշմունք մը եղած չէ ։ Քաղաքիս մաքրանոցը (լազարէթ) ուր Լօ բատայի զօրաց մէկ մասը կըբնակէր, ինչպէս յայտնի է ամենուն, արդէն տեղւոյս կառավարութեանը յանձնեցին, որ առաջքի պէս՝ պէտք եղած ատենը պիտի գործածուի ։

— Նոյն երեքշաբթի օրը առտուան դէմ ատրճանակաց ձայնէն արթնցաւ քաղաքիս հասարակութիւնը, զի հրդեհ մը պատահած էր անգղիական հիւպատոսարանին կողմերը, նեղ և փայտաշէն հին աներով փողոց մը. ուստի մեծ երկիւղ ունեցան այն թաղի բնակիչները, որոնց մեծ մասը աներնին պարպեցին. բարեբաղդաբար հով չըլլալով և օգնութիւնները ժամանակին հասնելով միայն բռնկած տունը և 3 խանութ այրեցան ։

Այն գիշերն ալ ժամը դէպի 3ուկէսին առտեն, դարբիններու կողմը շուկան հրդեհ եղաւ և տասն կրպակ միայն այրեցաւ. թէ առջի և թէ ետքի հրկիզութեան, բոլոր կառավարութենէ մարդիկը և մանաւանդ գաղղիական պատերազմի նաւաստիները շատ փութեռութեամբ աշխատեցան ։

— Օսմանեան պատերազմի նաւու հրամանատար Օփֆթի պէյը որ շատ ատենէ 'ի վեր Իզմիրու նաւահանգիստը կըկենար մայրաքաղաքը կանչուեցաւ, ու Օսման պէյը յաջորդեց անոր։

— Օսմանեան շոգենաւ Ֆրէկաթը Մէճիտիէ, Նահէտ պէյին հրամանատարութեանը տակ անցած կիրակի մեր նաւահանգիստը հասաւ Կոստանդնուպոլսէն գալով 2000 րէտիֆ զօրքով որ իրենց հայրենիքը կըդառնան. Քաղաքիս կառավարութիւնը և մահմետական ժողովրդեան շատերը մեծ ուրախութեամբ դիմաւորեցին և պատուով ընդունեցին զանոնք ։ Հետեւեալ օրը Մէճիտիէ շոգենաւը մայրաքաղաքը դարձաւ ։

— Նոյն առթիւ Իզմիր հասաւ կառավարութենէն հրաման առած, Հաճի Ռէշիտ փաշան, որ վերջին պատերազմին մէջ հրամանատարութիւն ըրաւ ։

— Թէպէտև պատերազմը դադրեցաւ հաշտութիւնը հաստատուեցաւ, և ամառնային եղանակը առատութիւն տեսաւ կենդանեաց և ուտելեաց. բայց մսին գինը դեռ շատ սուղ է. եզան գինը՝ օխան 4½ ղրշ չէ ոչխարի. Մսագործները և ընդհանրապէս ուրիշ ուտելիքներ ծախողները՝ այս սովորութիւնը ունին, որ անգամ մը մէկ բանին գինը սղելուն, ալ այնուհետեւ պատճառանքներ պակաս չեն ըլլար իրենց հաստատ պահելու այն սովորութիւնը. Յուսամք որ կառավարութիւնը ամեն բան կարգի դնէ և չթողու որ հասարակութեան չափազանց վնաս ըլլայ ապրուստի կողմանէ նեղանալով։

— Ռուսաց ընդհանուր հիւպատոս մեծաշուք Մօսիւ Տիվանօֆ ասպետը, այսօր Թրիեստի շոգենաւով Աթէնքէն քաղաքս հասաւ ։

— Կոստանդնուպոլսէն կըգրեն ամսոյս 26ին ։

Երեքշաբթի օրը՝ Մէհէմմէտ Ռուշտի փաշան պատերազմի պաշտօնատէրը Թարապիա գնաց Գաղղիոյ դեսպանին ամարանոցը, շնորհաւորելու համար մարաջախտ Պէլիսիէի յաջող վերադարձը 'ի մայրաքաղաքս ։

Հետեւեալ օրը կէսօրուան ատեն մօսիւ Թուվընէլ Գաղղիոյ դեսպանը մարաջախտ Պէլիսիէն օգոստափառ Սուլթանին ներկայացուց ։

Յիշեալ սպարապետը՝ օսմանեան զօրահանդէսին ներկայ պիտի գտնուի, որոնք շաբաթ օր վեհափառ Սուլթանը պիտի ընէ. և երեկոյին մեծ հացկերոյթ մը պիտի ըլլայ 110 անձանց 'ի պատիւ նորա, Տօլմա Պաղչէի պալատին մեծ սրահին մէջ.

Հինգշաբթի օրն ալ Գաղղիոյ դեսպանը ճաշի պիտի հրաւիրէ զմարաջախտը ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա ։ 29 Յունիսի ։

Անցած շաբթուանէ 'ի վեր ծախուեցաւ ։

205 հակ տարօն, 290 ղրշ կէնդինարը ։

17 պարկ ձէհրի, 5 ղրշ 25 փարա օխան ։

12.800 փոլտուան Անգղիոյ տեսակ 68–70 ղրշ կէնդինարը ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՃԱՌՔ

ԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՒԱՏՈՅ

ԱՐԱՐԵԱԼ ՍՐԲՈՅ ՀԱՐՑ ՄԵՐՈՑ

ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ

ԵՒ ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՏՊԵԱԼ 1856

ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Առաջին ճառը, որն է սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ ներբողեան, համառօտ բան խրատու վասն ուղիղ հաւատոյ և մաքուր վարուց առաքինութեան, որոյն երկու անգամ տպուած է, 'ի Պօլիս եւ 'ի Վենետիկ. և հիմակ երրորդ անգամ կըհրատարակի Երուսաղէմայ տպարանէն հին յառաջագրաց հետ բաղդատելով և առանձին տպելով երկու ուրիշ ճառերու հետ Վահրամ վարդապետէն յօրինեալ ։ Այս Վահրամը Լեւոն Բ հայոց թագաւորին ժամանակակից ըլլալով իմաստասէր ու բանիբուն մարդ, նորին հրամանաւ գրած է երկու ճառ, առաջինն 'ի վերայ Ամենասուրբ Երրորդութեան, երկրորդ 'ի մարդեղութեան Քրիստոսի երկուքն ալ ընդդէմ հայկաբանութեան յօրինելով. առաջնովն զխոստովանութիւն Հոգւոյն սրբոյ միայն 'ի Հօրէ բղխմանը կըհաստատէ գեղեցիկ վկայութեամբք և ապացոյցներով ըստ դաւանութեան սուրբ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց. Երկրորդով կըցուցնէ Քրիստոսի երկու բնութեանց անխառն միութիւնը մէկ անձին վերայ և անորոշ մնալը թէ 'ի խաչի և թէ յաննոյն կեր և 'ի շրջերանս ըլլալ կերպ անճառ միաւորութեան Աստուածային և մարդկային բնութեան ։

Սոյն այս գեղեցիկ և ուղղափառական ճառերը, մանաւանդ վերջինը՝ որոյ տպելը գտուէ մինչև ցայսօր տեսնուած չէ ուրիշ մէջ և ուծանօթ բանաւորաց, կըյուսամք թէ խիստ մեծ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուին, և սուրբ Երուսաղէմայ Աթոռոյն ժողովուրդին պիտի ըլլայ այս օրինակ աշխատութիւն և մեր նախնեաց ընտիր գործերը տպելով հրատարակելու, որոնք մինչև այսօր գրչագիր եղեր կըմնային ։

Ամեն տեսակ ադամանդեղէններ ։

Պ. Ա. Մետինա վաճառականը որ կըգտնուի Միրիքելամօղլու խանը թիւ 6, հետեւեալ ադամանդեղէնները աժան գնով կըխոստանայ ծախել.

Ոսկեղէն ապարանջան, ադամանդներով ու մարգրտով զարդարուած ։

Ադամանդեղէն ու բրլանդ մատանի ։

Կանանց համար ադամանդեղէն ծաղիկ ։

Ադամանդեղէն գնդասեղ ։

Չիբանուած բրլանդ ։

18էն մինչև 24 ֆասէթա բօզա ։

Հոլանտայի բօզա ։

Ամեն տեսակ ֆասէթա, ու ամեն տեսակ Եւրոպայի գեղեցկաշէն արծաթեղէններ ։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

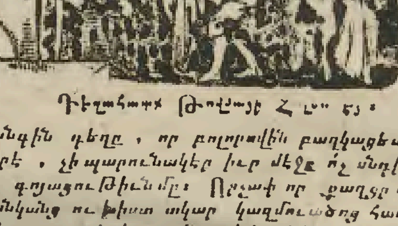

Դեղահատք Թովմայ Հոլոուէյ ։

Այս անգին դեղը, որ բոլորովին բաղկացեալ է առողջարար խոտերէ, չի պարունակեր իւր մէջը ոչ սնդիկ և ոչ ուրիշ վնասակար գոյացութիւն մը։ Որչափ որ քաղցր է փափուկ և մատաղ մանկանց ու խիստ տկար կազմուածոց համար, նոյնչափ շուտ և հաստատուն է արմատախիլ ընելու զհիւանդութիւնները նաև ամենէն խիստ ուժեղ անձիններէ ։ Բաց յայսմանէ կատարելապէս անվնաս է 'ի մասին իւր ներգործութեանցը և հետեւութեանցը։ Այս դեղը առնելով, կըհաստատէ և միանգամայն կը փարատէ ամեն տեսակ հիւանդութիւնները որ և իցէ աստիճանի հասած ըլլան և որչափ հին ժամանակէ հետէ արմատացեալ ըլլան։ Հազարաւոր մարդիկ բժշկեցան այս դեղը գործածելով, որոնց շատերը գերեզմանին դուռը հասնելէն ետև, քիչ մը յարատեւութեամբ վերստին ստացան իրենց առողջութիւնը, և կենդանական զօրութիւններին ձեռք բերին երբոր ուրիշ ամեն դեղերէն յուսահատ կարծէին բոլորովին ։

Ուստի սաստիկ ախտացեալները յուսահատութեան մէջ թող չիյնան. այլ արժանաւոր փորձ ընեն այս պատուական դեղին ազդու ներգործութեանցը, և շուտով իրենց քաջառողջութիւնը ստանալու բարեբաղդութիւնը պիտի ունենան ։

Կը յորդորեմք զհիւանդները, որպէս զի որչափ կարելի է, փութապէս հոգ տանին գործածելու այս բժշկարար դեղը հետեւեալ խօթութեանց համար, որ են,

Ընդհատական ջերմք (ֆիէվր էնթէրմիթանթ).
Շնչարգելութիւն (ասթմ).
Մարդոյս մորթոյն վրայ եղած բիծերու ախտը.
Քոլէռական ջերմերը։ Մաղձ (զաֆրա).
Թոքացաւութիւն, կամ թոքային տկարութիւն.
Նուաղումն (աթոնի.) Ջրգողութիւն (սըսգա).
Օձիկ (երկանհրգ իլլեթի)։ Խիթ (սանճը).
Կանանց ամսական օրինաց անկարգութիւնը.
Ամեն տեսակ ջերմերը։ Ոտնացաւութիւն (Նիգրիս).
Գլխացաւութիւն։ Դժուարամարսութիւն.
Բորբոքումն (էնֆլամասիոն. Դալուկն (սարըլըգ).
Լերդի (գառա ճիյէր) հիւանդութիւնք.
Երիկամնաժետութիւն (նէֆրիթ).
Տեռատեսութիւն (մայասըլ).
Յօդացաւութիւն (րիւմաթիսմ).
Միզարգելութիւն։ Խոյլ պարանոցի (սուաճա).
Երկրորդական դէպք գաղղիական ախտի.
Խիճ երիկամանց և միզանոցի (կումլէր).
Սաստիկ ջղացաւութիւն (սըագմա).
Ուռոյցք (դիւմէօր)։ Կեղք (իւլսէռ).
Ամեն տեսակ որդերը (սողուլճան)։
Ափրոդիտեան ախտերը (Ֆռէնկ իլլեթի).
Թուլութիւն և նուաղումն ուժոյ, որ և իցէ պատճառներէ ծագած ըլլան ։

Այս դեղահատերը կը վաճառին 'ի Լոնտոն միստր Թովմա Հոլոուէյին գործատունը, որ է Սթրէնտ ըսուած թաղը թիւ 244. իսկ օտար երկիրները գլխաւոր դեղավաճառաց քով կը գտնուի. Իզմիրի մէջ սինեօր Անճելօ Ճիուսթիի դեղավաճառին խանութը կը ծախուի. որ 'ի Ֆռանկաց թաղը Սուլթանիէ ճառշըսի ըսուած փողոցը թիւ 30 ։

Այս դեղահատից տուփերը զանազան մեծութեամբ են, և կը վաճառին 8—21 և 32 ղուռուշի իւրաքանչիւրը, և ամեն մէկուն մէջ տպեալ ծանուցագիր մը կայ, որ յիշեալ դեղահատից գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ, գաղղիարէն, անգղիարէն և հայերէն լեզուաւ ։

Միստր Թովմա Հոլուէյ՝ իր այս դեղօրէից համար Ամերիկայի Նիւ Եօրք քաղաքը եւս նոր գործատուն մը հաստատեց. որ կըգտնուի 'ի Մէյտըն Լէն փողոցը. թիւ 80 ։

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս ։
Գրիգոր Պ. Պալթազարեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ